

Tom Hilenbrand

**U potrazi
za
osmehom**

Prevela s nemačkog
Jelena Kostić Tomović

■ Laguna ■

Naslov originala

Tom Hillenbrand

DIE ERFINDUNG DES LÄCHELNS

Copyright © 2023, Verlag Kiepenheuer & Witsch GmbH
& Co. KG, Cologne/Germany

Translation copyright © za srpsko izdanje 2025, LAGUNA

„Umetnost je krađa.“

Pablo Pikaso

„Čovek koji ni u šta ne sumnja, ne može ni da napreduje.“

Leonardo da Vinči

PROLOG

Zvona crkve Sen Žermen pozivaju vernike, ali ova dvojica sigurno ne idu na nedeljnu misu. To se ne vidi toliko po njihovoj odeći, ona čak i nije neprikladna za tu priliku. Niži, mladić južnjačke pojave u kasnim dvadesetim, vrlo urednog razdeljka, nosi crno somotsko odelo u relativno pristojnom stanju. Onaj viši je u smeđem odelu od rebrastog somota. Uz to ima kačket i pelerinu sa krznenim okovratnikom. Viši je od svog kompanjona bar za dve glave. Kosa mu je gusta i plava, a put upadljivo svetla, taman onoliko koliko je onome drugome tamna.

Ne, nije do odeće, nego do gestova, pogleda. Vidi se da njih dvojica nešto smeraju. Dok se penju Bulevarom Sen Žermen, mladić koji je visok i plav poput Zigfrida nešto priča, gestikulirajući. Za to vreme njegov oniži saputnik, nalik Alberihu¹, ćuti. Hukće, klima glavom, trudi se da održi korak s gorostasnim drugarom.

¹ Zigfrid (*Siegfried*) i Alberih (*Alberich*) – likovi iz germanske mitologije. Dok je Zigfrid junak nadljudskih moći, Alberih je kralj vilenjaka i patuljaka i poseduje plašt koji ga čini nevidljivim. (Prim. prev.)

Skreću u Ulicu Bak i kreću ka Seni. Kod železničke stanice Orse probijaju se kroz gužvu, izbegavajući zaprežna kola i automobile.

Prethodni dani bili su sunčani i suvi, pa vozila dižu oblake prašine, koja im se lepi za odeću. Kod mosta Solferino otreasu zato jedan drugome uličnu prljavštinu sa ramena. Ponovo pale cigarete. Prelaze Senu. Pred njima je Luvr. Plavokosi mladić pokazuje drugaru krilo zgrade koje je okrenuto ka reci, objašnjava mu nešto. Ovaj ravnodušno prima k znanju njegovo izlaganje.

Prešavši reku, skreću desno. Plavi mladić zastaje kraj štanda jednog bukiniste. Izgleda da mu je pažnju privukla neka grafika. Ali pre no što uspe da je prouči, tamnoputi pratilac ga povuče za rukav, opominje ga da nastave. Plavokosi ga poslušna, praveći se da negoduje.

Do glavnog ulaza muzeja dolazi se preko Trga Karusel, ogromnog unutrašnjeg dvorišta nekadašnje kraljevske palate. Nedeljom tu vlada velika gužva. Pored stranih turista sa bedekerima, tu su i Parižani koji žele da se zabave, a da ne potroše mnogo novca – ulaz je besplatan.

Dvojica mladića očigledno sve to znaju, pa se zato upućuju pravo ka Kapiji sa lavovima – Port de lion. To je bočni ulaz u Luvr, okrenut ka prolazu uz Kej Tiljerije. Kasno je popodne i tu gotovo da nema ljudi. Dva mladića bace napola popušene cigarete, pa prođu između dva bronzana lava. Prolazeći kraj tih skulptura divljih mačaka, mladić u somotskom odelu na trenutak ih zamišljeno pogleda. Zna da je prvobitno postojala samo jedna. I da je stražarsku dužnost vršila u parku Tiljerije, dok je Napoleon III nije premestio u Luvr. Simetrije radi, car je tad naručio drugog lava, istovetnog onom prvom, tačnije rečeno takvog da izgleda kao njegov odraz u ogledalu. Autor kopije držao se ovog uputstva sve do najmanje sitnice: na postolju piše *eyraB*, što je odraz u ogledalu umetnikovog imena *Barye* – Bari. Original i kopija razlikuju se samo po tom potpisu.

Budući da redovno posećuje Luvr, niži mladić zna i to da ova dva lava usredsređenih pogleda mnogo savesnije motre na ulaz muzeja nego čuvari. To je jedan od razloga zašto je uopšte bio spreman da se upusti u ovu avanturu.

Malim stepenicama penju se na prvi sprat, u *Grande Galerie* – Veliku galeriju. Na njenom ulazu je čuvar, koji se lako prepoznaje po uniformi: narandžaste pantalone i tamni kaput. Čuvar je zdepast muškarac pedesetih godina. Sedi na stolici, napola presamićen. Debele prste, nalik kobasicama, prekrstio je na trbušini i spava. Dvorogi šešir leži mu na kolenu. Levo i desno od čuvara vise religiozne scene: jedan Karači i jedan Albani¹. Nad čuvarevim snom bdi čitavo jato anđela. Plavokosi mladić napravi grimasu i položi sklopljene dlanove sebi na slepoočnicu.

Hitrim koracima prolaze kroz galeriju. U ovom krilu nalaze se dela španske i italijanske škole: Velaskez i Zurbaran, Rafael i Koređo. Prolazeći kraj svih tih remek-dela, dva mladića kao da se preobražavaju. Plavokosi više ne gestikulira, a i začuti. Nasuprot tome, njegov se kompanjon sada drži uspravnije, a tu i tamo čak ponešto i prozbori.

Ne ostavljaju utisak da ih slike zanimaju. Čini se da im je cilj negde dalje, iza ove galerije. Tamo se, između ostalog, nalazi *Salon Carré* – Četvrtasti salon, sa posebno vrednim slikama. Niži mladić upitno pokaže ka hodniku.

„Je l’ onuda, Barone?“

Sagovornik odmahne glavom, osvrće se. Nisu sami, daleko od toga. Svugde unaokolo krstare posetioци: građanske porodice u pratnji dece i sluškinja, američki turisti sa umetničkim katalozima, ruski plemići sa štapovima i sabljama. Jedino nigde ni traga čuvarima, čak ni usnulim.

„A sad dolazi ono glavno“, kaže plavokosi.

¹ Anibale Karači (*Annibale Carracci*, 1560–1609) – italijanski slikar, predstavnik epohe baroka. Frančesko Albani (*Francesco Albani*, 1578–1660) – italijanski slikar, bio je učenik braće Karači. (Prim. prev.)

Pokaže onižem vrata koja ovaj dotada nije zapazio. Napola su skrivena zavesom, a na njima stoji natpis *Zabranjen ulaz*. Plavokosi ih otvori i uđe. Saputnik ga prati, premda s izvesnim oklevanjem.

„Ovo je stepenište za službenu upotrebu“, objasni plavokosi.

Kamenim stepenicama spuštaju se u prizemlje. Tamo nailaze na teška hrastova vrata, ali su ona samo prislonjena. Mladić u somotskom odelu na dnu stepeništa zastane, gledajući u neverici, dok njegov drugar potpuno spokojno viri kroz odškrinuta vrata. S druge strane vrata nalazi se malo unutrašnje dvorište, koje se sigurno vidi sa prozora na prvom spratu.

„Tuda? To mi se ne sviđa“, kaže oniži, na francuskom jeziku s jakim akcentom.

„Ma kakvi. Samo sam hteo da proverim da li čuvari opet igraju karte u dvorištu. Ne, nećemo tuda.“

„Nego?“

„Dole, dole, k mračnim obalama!“¹ uzvikne plavokosi, jureći i dalje niz stepenice. Oniži uzdahne i krene za njim.

Nešto kasnije jedan se taksi s mukom uspinje strmim ulicama četvrti Bit. Deluje kao da se uputio ka crkvi Sakre ker. To je ona crkva koju nikako da završe i zbog koje se diže tolika prašina. Međutim, kola skrenu. Kroz prozor automobila vidimo da na zadnjem sedištu sedi onaj oniži mladić u somotskom odelu od malopre. Ulice Monmartra su puste. Pošto je nedelja, stanovnici su prethodne noći bančili u kabareu *Lapen ažil* ili u lokalu *Mulan de la galet*. Sigurno su i dobro popili, pa sad još spavaju.

Kada se taksi zaustavi u Ulici Ravinjan, mladić u somotskom odelu izađe iz njega i može biti potpuno siguran da ga niko nije primetio. Prebacuje džak preko ramena.

¹ Iz Ofenbahovog libreta za operu *Orfej u podzemlju*. (Prim. prev.)

Taksi odlazi. Ne osvrćući se, oniži se uputi ka jednoj zgradi koja izgleda kao da bi je što pre trebalo srušiti. Ta zgrada nije ništa drugo do niz šupa, sklepanih bez ikakvog plana, čiji su prozori odavno zazidani, a vrata im se jedva zatvaraju. Mladić uđe u jednu od tih jazbina, pa krene uzanim, mračnim hodnikom. Nakon izvesnog vremena dođe do vrata na kojima visi natpis *Sastajalište pesnika*. On ih otvori i uđe.

Očigledno je da se radi o prebivalištu nekog umetnika, slikara. Na sve strane leže posude sa četkicama, boje, platna. Pod je prekriven izgužvanim papirima, opiljcima i drugim otpadom. Mladić prilazi stolu, koji deluje klimavo, i seda. Dok on seda, stolica glasno zakrcka.

„Šta se to događa?“, upita pospani ženski glas.

Mladić se okrene u pravcu separea, koji je od ostatka sobe odvojen komadima tkanine. Kroz poluprozirni materijal raspoznaje se neuredna postelja sa svakojakim prekrivačima i jastucima. „Ništa, Fernanda. Samo ti spavaj.“

Umesto odgovora, začuje se tih uzdah. Mladić nekako iščepka paklicu cigareta iz džepa pantalona. To je nova marka koju je tek nedavno otkrio – poljski proizvod, ali lepog francuskog imena: goloaz.

Sa cigaretom u uglu usana prilazi štafelaju u sredini sobe i nemo posmatra platno dimenzija 2,42 x 2,34. Slika je nešto veća od njenog uzora, El Grekovog *Petog pečata*.

Oniži mladić zadrhti. Skida žaket, uzima paletu, cedi boje na nju. Onda otvara džak koji je doneo i polaže njegovu sadržinu na jednu stolicu. Neko vreme grozničavim pogledom posmatra svoj najnoviji trofej. Zatim počne da slika.

1

Vinčenco srkuće crveno vino. Francusko domaće vino nije mu baš po ukusu, više bi mu se svideli fraskati ili nebiolo. Ali šta da se radi? Nešto bolje mu je trenutno nedostižno.

Zavaljuje se u stolicu, osvrće se naokolo. Vinčenco je našao mesto u uglu bašte kafea *Tortoni*, jednog od prvih kafea na Velikim bulevarima. Leto je, večer je prijatno, pa su svi stolovi zauzeti. Kraj njega lagano teče beskrajna povorka šetača: gospoda u fraku sa cilindrom, dame u elegantnoj odeći, a između njih gomila prilika iz ne tako finog društva: pomoćni radnici, služavke, kočijaši.

Takvi ljudi sebi ne bi mogli da priušte ni čašu kućnog vina. Ali bar mogu da se šetaju Italijanskim bulevarom pod svetlom električnih svetiljki i da se osećaju kao građani prestonice čitavog sveta.

Ni Vinčenco zapravo ne može sebi da priušti da sedi u *Tortoniju*. Ali u letnje večeri poput ove nema drugog mesta na kome bi čovek istinski pozeleo da bude. I zato je uskočio u svoje jedino odelo, pričvrstio na košulju koliko-toliko čistu čvrstu kragnu i dojurio ovamo iz Italijanske četvrti u desetem arondismanu.

Prvo je sat vremena hodao tamo-amo. Želja mu je bila da sedne u neki od jeftinih lokala u bočnim ulicama. Ali odatle

ne bi mogao da prati spektakl na bulevarima. Stolovi u tim lokalima su poput onih mesta u operi sa kojih se sve čuje, ali se ništa ne vidi. Naravno, Vinčenco nikada nije lično kročio u operu, ali tako to zamišlja.

Baš kada je prolazio kraj *Tortonija*, u lokalu se oslobodilo jedno mesto. Setio se da je taj kafe čuven po sladoledu. Pričalo se da je vrhunskog ukusa, *como un vero gelato italiano* – poput pravog italijanskog sladoleda. Vinčenco je već video sebe kako sedi u *Tortoniju*, uživajući u ogromnoj porciji sladoleda sa šlagom. Dame za susednim stolovima smejuljile bi se, diveći se apetitu lepuškastog momka. Bacale bi mu vragolaste poglede. Ta pomisao mu je prijala. I tako je seo.

Ali čim je video cene, Vinčencu se san raspršio. Umesto sladoleda, poručio je najjeftinije vino. Sad ga već sat vremena razblažuje besplatnom vodom, jer ne može sebi da priušti još jedan bokalčić.

Neupadljivo se osvrće naokolo, proveravajući da li je neki konobar možda u blizini. Izvadi pljosku i na brzinu popije dva gutljaja. Brlja ga peče u grlu. Zgrči se, pa se i zakašlje.

„Izvinite, mesje. Mesje?“

Vinčenco uplašeno podigne pogled, skrivajući pljosku pod sto. Pred stolom mu stoje dva gospodina. Jedan nosi crno trodelno odelo, ružičastu košulju, polucilindar, monokl. Drugi je u engleskom tvidu bež boje, isuviše toplom za ovakvo vreme. Na kruškastoj glavi ima mali slamnati šešir, koji upravo podiže u znak pozdrava.

„Dobro več, mesje. Dozvolite mi da vas upitam jesu li ova dva mesta možda slobodna.“

Vinčenco odmerava čoveka sa slamnatim šeširom. Pod desnom rukom nosi čitav naramak novina. Očigledno je neki *homme des lettres* – čovek od pera. I onaj dendi s njim izgleda kao umetnik. Lako bi im mogao odgovoriti da čeka prijatelje ili da je upravo hteo da plati. Umesto toga, Vinčenco ustaje i

načini gest kakav je video kod razvodnika u luksuznom bioskopu *Pate palas*.

„Naravno, gospodo. Biće mi čast.“

„Ah, veoma ste ljubazni. Dođi, Makse, gospodin nam je upravo spasao život.“

Dva muškarca sedaju, poručuju pui-fime, i to celu flašu. Čovek sa slamnatim šeširom puni lulu, pa počinje da pučka i priča. Raspreda o nekoj izložbi, a njegov pratilac aristokratskog izgleda ga sluša, oslonjen o bambusov štap. Iznosi negativan stav o nekom umetniku i o jednom kritičaru. Vinčenco nikada nije čuo ni za jednog ni za drugog.

Čovek sa slamnatim šeširom iz džepa vadi knjigu, pa onda još jednu i još jednu. Vinčenca on pomalo podseća na mađioničara, samo što umesto zečeva izvlači knjige, i to iz svakog nabora svoje odeće. Otvara jednu i čita dendiju odatle neku pesmu. Onda pruži to delo prijatelju, samo da bi mu ga nedugo potom ponovo uzeo i naglo promenio temu. Prvo je pričao o nekom rimskom caru po imenu Pertinaks, pa o Bafalo Bilu, o kome čovek u odelu od tvida izgleda ima izuzetno visoko mišljenje. Vinčenco jedva uspeva da ih prati. Zatim je njegov novi poznanik pričao o tome kako je nedavno posetio Luvr, pominjući različite slikare: Loren-cetija, Učela, Sasetu, Da Vinčija. Od svih ovih imena Vinčencu je bilo poznato samo jedno. Međutim, nije ga nimalo začudilo to što čovek u slamnatom šeširu pominje samo italijanske slikare. Jer Italijani su najbolji umetnici na svetu.

Dva muškarca raširila su se za njegovim stolom, u svakom smislu. Čovek sa slamnatim šeširom prekrrio je čitav sto svojom putujućom bibliotekom. Ona, između ostalog, obuhvata časopis po imenu *Lasijet o ber* i knjigu pod naslovom *Čarobnjak koji trune*¹, sa drvorezom na naslovnoj strani. Mašući nekom

¹ Misli se na delo *L'enchanteur pourrissant* francuskog pisca Gijoma Apolinera (*Guillaume Apollinaire*, 1880–1918). Ovo delo objavljeno je 1909, a glavni lik je čarobnjak Merlin. (Prim. prev.)

drugom knjigom, ljubitelj književnosti pita svog druga: „Jesi li je već pročitao?“

„Da“, odgovori mu čovek sa monoklom. „Fascinantna je na izvestan način. Ali istovremeno uopšte nema smisla.“

Čovek sa slamnatim šeširom na to maše prstom, kao da mu preti.

„Uh, uh! Ali nije uopšte stvar u smislenosti, stvar je u brzini. Brzina kao opijenost, a opijenost je priča. Znaš li kako to rade?“

„Pa sad, pretpostavljam kao i svi drugi.“

„Ne, Makse, ne. Moraju da predaju po jedan roman svakog meseca.“

Izgovarajući to, lupka prstom po knjižici koju drži u desnoj ruci. Vinčenco pokušava da joj dešifruje naslov, ali mu šapa pričljivog suseda zaklanja pogled.

„Svakog meseca po jedan? Nemoguće.“

„Suvestr mi je to ispričao. Pazi sada: on i Alen se dogovaraju o radnji, o strukturi poglavlja. I onda odlaze u različite sobe, u kojima imaju fonografe. Diktiraju, bez daha, bez predaha, a kada napune valjak, predaju ga svom pomoćniku, koji sve to transkribuje i doteruje.“

„I onda oni to rediguju?“

„Ne, ne! Odmah nose u štampariju. Nema korektura, nema književnog doterivanja formulacije, čista improvizacija. Fenomenalno, zar ne! Ja prosto gutam sve što napišu!“

Vinčenco ispija poslednji gutljaj razvodnjenog crnog vina i vadi duvan. Već vidi konobara kako se hitro probija između stolova, gledajući nadole. Poput ptice grabljivice, s visine vreba prazne čaše i bokale. Za koji trenutak obrušiće se i na Vinčenca, zahtevajući od njega da poruči još nešto.

Samo što nije počeo da zavija duvan, kad mu čovek sa monoklom pruža otvorenu paklicu cigareta. Vinčenco uzima cigaretu, zahvaljuje mu.

„Ah, ah!“, uzvikne čovek sa slamnatim šeširom, „šta to moje oči vide?“

Pokazuje na Vinčencovu ruku. Na prstima kojima ovaj drži cigaretu vide se tragovi bele boje.

„Mesje radi sa bojama, zar ne? Da niste možda slikar?“

Posle posla Vinčencu se toliko žurilo da napusti svoju za-
gušljivu sobu na mansardi da nije detaljno oprao ruke, pa se
na njima još vide ostaci boje i maltera. Punih dvanaest sati
je krečio zidove najnovije prodavnice Feliksa Potena¹. To je
zatupljujući posao, koji ni izbliza ne odgovara njegovim spo-
sobnostima i njegovom talentu.

„Tako je, *mesje*. Da, radim kao *peintre*².“

Sagovornik, za koga Vinčenco pretpostavlja da je pesnik,
zapaža njegov akcenat. Bez po muke prelazi na italijanski.

„Tako znači! Koji tip?“

Vinčenco se oseća kao da je uhvaćen u klopku. U fran-
cuskom je svedeno da li čovek kreći bakalnice ili ukrašava
svod Sikstinske kapele, reč je ista: *peintre*. U italijanskom je,
međutim, drugačije. Na italijanskom je on samo običan moler,
imbianchino, a ne slikar, *pittore*.

„Obavljam poslove po narudžbini, svih vrsta“, odgovori
Vinčenco. „Umetničko slikarstvo, restauracija. Već sam“, doda,
povlačeći dim cigarete, „radio i u Luvru.“

Što stvarno i jeste, ali ne sa paletom i štafelajem. Njegov po-
slodavac je pre nekoliko godina dobio posao da tamo urami ne-
koliko slika, i to u staklene ramove. A pošto se Vinčenco pomalo
snalazi i sa stolarijom, ovaj je i njega angažovao za taj posao.

Da bi preduhitrio dalja pitanja, izjavljuje: „Vaš italijanski
je savršen, sinjore.“

Čovek na to odmahne rukom s omalovažavanjem.

„Ja sam Poljak, ali sam rođen u Rimu. Iz kog ste vi dela
Italije, ako smem da pitam?“

¹ Feliks Poten (*Félix Potin*, 1820–1871) – francuski preduzetnik, vlasnik
lanca bakalnica. (Prim. prev.)

² Francuska reč *peintre* ima dva značenja: (1) slikar i (2) moler. (Prim.
prev.)

„Iz Dumence.“

„Ah, ah. Obožavam taj kraj oko jezera Mađore!“

Vinčenco se nemo nasmeši. Gospoda se prave ljubazna, ali oseća nipodaštavanje u njihovim pogledima. Prozreli su ga. On doduše sedi ovde, u ovom kafeu u koji dolazi *le Tout-Paris* – sav Pariz – rame uz rame sa pravim umetnicima. Ali oni znaju da je on samo mali pomoćni radnik, a ne svetski čovek poput njih. Vinčencova ruka mili ka pljoski. Pod hitno mu je neophodan bar jedan gutljaj.

Pričljivi čovek ostavlja ga na miru i okreće se bulevaru, gde je, reklo bi se, ugledao neko poznato lice. Dovikuje nešto. Zvuči ruski. Ustaje, grabi knjigu sa drvorezom i podiže je visoko, da bi taj prolaznik mogao da je vidi sa trotoara.

Za to vreme Vinčenco puši poklonjenu cigaretu. Odličan duvan, ni nalik onoj krdži koju sam obično koristi. Pogled mu padne na tanušnu knjigu koju do tada nije mogao dobro da vidi. Korice i papir deluju jeftino. Cena je odštampana na koricama: 35 santima. Uprkos tome, slika u boji na koricama magično ga privlači. Na njoj je Pariz noću. Pogled na zapad, uz Senu. U prvom planu Vinčenco prepoznaje Luvr i most Roajal. U pozadini Ajfelova kula seže ka nebu. A nad gradom, takoreći na samom gradu, stoji ogromna muška figura. Kao da se uzdiže s one strane horizonta. Cipela joj je velika kao sam Panteon. To je neki čovek u crnom fraku. Na glavi mu je crni cilindar, dok mu gornji deo lica skriva karnevalska maska. U desnoj ruci drži krvavi bodež. Deluje kao da zuri pravo u Vinčenca. Nad njegovim cilindrom masnim žutim slovima piše: *Fantômas*¹.

Ova pojava ga plaši, ali ga istovremeno i fascinira. Divno bi bilo jednom se tako izdići iznad svega, iznad celog Pariza,

¹ *Fantômas* je glavni junak serije kriminalističkih romana koji su bili veoma popularni u Francuskoj početkom 20. veka. Prvi put se pojavljuje u istoimenom romanu iz 1911. godine, čiji su autori bili Marsel Alen (*Marcel Allain*) i Pjer Suvestr (*Pierre Souvestre*). Kao i na srpskom, ime ovog lika asocira na reč fantom. (Prim. prev.)

baš kao ovaj fantom. Imati moć kakvu taj neznamac bez sumnje poseduje. Vinčenco oseća kako mu se među butinama nešto budi. Sa stidom prekršta noge.

„Deluje baš impresivno, zar ne?“

Vinčenco podigne pogled. Izgleda da se čovek u odelu od tvida u međuvremenu oslobodio one knjige o čarobnjaku, ili je bar više ne drži u ruci.

„Da“, odgovori Vinčenco. Više od toga ne uspeva da izusti. Grlo mu je odjednom sasvim suvo.

„Kao da je izašao iz neke noćne more, taj Fantomas. Nije to neka velika književnost, naravno. Ali ima nekakvu mračnu energiju koja deluje zarazno. Da li ste možda čitali romane o Zigomaru¹? Niste? A jeste li čuli za Arsena Lupena?“

„Čuo sam za obojicu, ali nisam još imao vremena ništa da pročitam“, odgovori Vinčenco.

Ustaje. Odjednom se ne oseća dobro, ima utisak da je na nekom saslušanju. Dok ustaje, pogled mu ponovo padne na naslovnu stranicu. Njegov novi poznanik podigne knjigu i pruži mu je.

„Hvala, mesje, ali... ne bih mogao to da prihvatim.“

„Ma dajte, uzmite, uzmite. Vidim da vas zanima. Nije ni čudo, mi svi samo o tome pričamo. Genijalna stvar! A već sam je i pročitao. *Fantomas* je jeftino zadovoljstvo, ali nije loš. Ali upamtite samo jedno: ako posle toga ne budete mogli da spavate, ne krivite mene.“

Sa osmehom koji ne trpi suprotstavljanje, čovek Vinčencu ugura knjigu u ruke. Ovaj mu zahvali, pa žurno ode. Tek kada je već dobro odmakao niz bulevar, shvata da je zaboravio da plati. Ubrzava korak. Na mostu Sen Deni ipak skrene, za slučaj da se neki razbesneli konobar dao u poteru za njim. Više puta

¹ Zigomar je takođe lik iz francuskih kriminalističkih romana s početka 20. veka. Prvi put se javlja 1909. godine, a njegov tvorac je Leon Sazi (*Léon Sazie*). Zigomar je bio neuhvatljivi kriminalac, vođa kriminalne organizacije. (Prim. prev.)

se osvrće. Iako nije ugledao nijednog konobara iz *Tortonija*, sve ga snažnije obuzima osećaj da ga neko prati.

Sada već hoda toliko brzo da malo nedostaje da potrči. Kada se već prilično udaljio, uvlači se u neki haustor. Teško dišući, Vinčenco pipkajući nalazi pljosku. Ispija poslednje gutljaje, tražeći istovremeno pogledom progonitelje.

Izgleda da je vazduh čist. Dok brzo prelazi ulicu, samo što ga ne pregazi fijaker. Ignorišući kočijaševe psovke, Vinčenco nastavlja svojim putem. Približava se stanici Istok. To je zapušten kraj, ne može se ni porediti sa Velikim bulevarima. Na uglovima ulica su kafane u kojima sede radnici, mnogi od njih već mrtvi pijani.

Vinčenco zastaje na jednom uglu. Još uvek se plaši da ga neko možda prati. Hitno mu je potrebno nešto da umiri živce, ali pljoska je prazna. Bar još ima duvana. Zavija cigaretu.

„Hej, macane, imaš li možda jednu cigaru i za mene?“

Iz senke jedne kapije izranja devojka. Ima letnju haljinu, a u rukama vrti otvoreni suncobran.

„Nisam zainteresovan, tornjaj se.“

„I ne moraš da budeš. Ali mi daj cigaretu.“

Vinčenco zavija još jednu cigaretu i pruža je devojci. Svojevremeno je verovatno bila prilično lepa. Ali je ulica na njoj ostavila tragove. Ne uspeva da joj odredi godine.

„Kako se zoveš?“, upita ga ona.

„Fransoa“, odgovori joj.

„Ja sam Ivet. Ti si Italijan?“

„Zašto?“

„Majka mi je iz Kalabrije.“

„A otac?“

„Ala si vickast.“

Ivet duboko udahne, pa izduva dim. Negde iz volana haljine izvadi srebrnu flašicu i otpije gutljaj. Vinčenco oseća kako ga nešto golica u grlu.

„Šta si po zanimanju, Frančesko?“

„Slikar. Umetnik.“

Ona se podsmešljivo osmehne, pa nastavi da vrti suncobran.

„A živiš na Monmartru, je l' tako?“

Ivet, ili kako god da se ta devojka stvarno zove, očigledno je očekivala originalan odgovor. Umesto toga, Vinčenco joj zalepi jednu sočnu šamarčinu. A onda još i odgurne tu uličarku. Ne udara je prejako, nije on nečovek. Ali silina udarca ipak je bila dovoljna da sićušna žena izgubi ravnotežu i da padne pravo na zadnjicu. Ivet zavrišti od besa.

„Žabaru jedan smrdljivi!“

Ali Vinčenco je već zamakao za prvi ugao. Nedugo potom našao se na obali kanala Sen Marten. Naslonjen na ogradu, njuška flašicu. Sadržina joj miriše sladunjavo. Vinčenco otpije gutljaj, ali ga odmah ispljune. Jeftin liker od kajsije, piće za ženetine, a ne za pravog muškarca koga mora žeđ. Prospe ostatak u kanal, pa pređe rukom po pljosci. Izgleda da je od pravog srebra. Sutra će pitati zalagaoničara u Italijanskoj četvrti koliko bi mu dao za nju.

Malo bolje volje zahvaljujući ovom srećnom otkriću, Vinčenco kreće kući. Kada je stigao u Ulicu bolnice Sen Luj, kuća je već bila u mraku. Njegova stanodavka i njen muž obično rano idu u krevet. Zato se Vinčenco stepenicama šunja što tiše može. Uđe u svoju sobu, koja ima svega nekoliko kvadratnih metara.

Vinčenco zatvori vrata i podmetne stolicu pod kvaku, za svaki slučaj. Sedne na krevet i neko vreme zuri u zid. A onda se seti knjige koju mu je dao čovek u kafeu.

Vinčenco nije neki veliki čitalac. Jedine knjige u njegovoj sobi su Biblija i italijansko-francuski rečnik. Ali su mu te korice sa maskiranom prilikom danas probudile radoznalost. Osim toga, sasvim se razbudio. Sigurno dokasno neće moći da zaspi. Ima, doduše, još malo sredstva za spavanje, ali mu se čini da je još prerano za to. Počinje da čita.

„Fantomas.“
„Šta ste rekli?“
„Rekao sam: Fantomas.“
„A šta to znači?“
„Ništa... sve!“
„Ali ko je to?“
„Niko... mada ipak, to jeste neko!“
„A šta radi taj neko?“
„Širi strah i užas!“

Vinčenco čita dalje. Čovek sa slamnatim šeširom nije mu dao prazna obećanja. Priča je izuzetno uzbudljiva. Izgleda da taj Fantomas nije čovek od krvi i mesa, nego pravi-pravcati fantom. Hladan kao špricer, ubija bez imalo griže savesti. Virtuoz među lopovima. Fantomasove zastrašujuće, gotovo natprirodne sposobnosti daju mu neverovatnu moć. Niko mu nije ravan. Uvek je bar tri koraka ispred policije. Vinčencu se baš to najviše sviđa.

Nakon izvesnog vremena odlaže roman, zuri u plafon. Nadoao se da će ga knjiga uspavati, ali sad je još uznemireniji nego malopre. Voleo bi da je i sam tako neustrašiv kao Fantomas. Zamišlja kako bi to bilo. Ta pomisao mu prija.

U daljini čuje zvono crkve Sen Loran kako otkucava dva sata. Vinčenco protrlja oči. Mora da odspava bar nekoliko sati.

Brzo se skida. Ispod kreveta izvlači neku kutiju, vadi iz nje apotekarsku flašicu braonkaste boje, na kojoj piše „laudanum“. Sipao nekoliko kapi te tečnosti u čašu, pa doda vodu i kašičicu šećera. Čim je sasuo lek, zamutilo mu se u glavi. Vinčenco pada na krevet i zatvara oči.

Nakon sat ili dva sna bez snova, budi ga neki zvuk. Otvara oči. Na licu oseća strujanje vazduha. Prozor je otvoren. Da li ga je možda sam otvorio? Ne seća se.

U dnu kreveta vidi neku priliku.

Vinčenco se trgne, pa se zgrči na gornjem kraju kreveta. Pod svetlošću mesečine razaznaju se samo obrisi prilike. To je neki muškarac u večernjem odelu. Visok je, a cilindar ga čini još višim.

„Dobro veče, Vinčenco“, kaže dubok muški glas. „Ti si izabran da učiniš velika dela.“

Muškarac mu se približi još za korak, i sada mu mesečina obasjava lice. Vinčenco vidi da mu gornji deo lica prikriva maska. Odmah potom izgubi svest.